

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה:

א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים

ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים

מועד הבחינה: קיץ תשע"ו, 2016

מספר השאלון: 036003, 657

נספח: נוסחאות ונתונים בפיזיקה ל-5 יח"

תרגום לאמהרית (6)

እስራኤል አገር

የትምህርት ሚኒስቴር

የፈተናው ዓይነት፡ የ2ኛ ደረጃ ት/ቤት መልቀቂያ ፈተና

ሰ. ለመደበኛ ተማሪዎች/ተፈታኞች

ሀ. ለግል ተፈታኞች/"ኢክስተርኒዝም"

የፈተናው ጊዜ፡ የ2016 ዓ.ም. የበጋ ፈተና

የመጠይቁ ቁጥር፡ 036003, 657

አባሪ፡ ለባለ 5 ነጥብ ትምህርት የቀረቡ የፊዚክስ

ቀመሮችና መረጃዎች

ወደ አማርኛ የተተረጎመ (6)

ፊዚክስ

ጨረርና ቁስ/ሆሜር

ለባለ 5 ነጥብ ትምህርት ተማሪዎች

פ י ז י ק ה

קרינה וחומר

לתלמידי 5 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה ושלושה רבעים (105 דקות).

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה חמש שאלות, ומהן עליך לענות על שלוש שאלות בלבד.

לכל שאלה — $33\frac{1}{3}$ נקודות; $3 \times 33\frac{1}{3} = 100$ נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש:

(1) מחשבון.

(2) נספח נוסחאות ונתונים בפיזיקה המצורף לשאלון.

(3) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) ענה על מספר שאלות כפי שהתבקשת. תשובות

לשאלות נוספות לא ייבדקו. (התשובות ייבדקו לפי סדר הופעתן במחברת הבחינה).

(2) בפתרון שאלות שנדרש בהן חישוב, רשום את הנוסחאות שאתה משתמש בהן.

כאשר אתה משתמש בסימן שאינו בדפי הנוסחאות, כתוב במילים את פירושו הסימן. לפני שאתה מבצע פעולות חישוב, הצב את הערכים המתאימים בנוסחאות.

רשום את התוצאה שקיבלת ביחידות המתאימות. אי-רשום הנוסחה או אי-ביצוע ההצבה או אי-רשום יחידות עלולים להפחית נקודות מהציון.

(3) כאשר אתה נדרש להביע גודל באמצעות נתוני השאלה, רשום ביטוי מתמטי הכולל את נתוני השאלה או חלקם; במידת הצורך אפשר להשתמש גם בקבועים בסיסיים, כגון תאוצת הנפילה החופשית g או מהירות האור c .

(4) בחישובך השתמש בערך 10 m/s^2 לתאוצת הנפילה החופשית.

(5) כתוב את תשובותיך בעט. כתיבה בעיפרון או מחיקה בטיפקס לא יאפשרו ערעור. השתמש בעיפרון לסרטטים בלבד.

ለተፈታኞች የቀረቡ መመሪያዎች

ሰ. ለፈተናው የተሰጠ ጊዜ፡ አንድ ሰዓት ከአርባ አምስት (105 ደቂቃ)

ሀ. የፈተናው መዋቅርና የነጥብ አሰጣጥ፡

በዚህ መጠይቅ አምስት ጥያቄዎች አሉ። ከነዚህ ውስጥ ሦስት ጥያቄዎች ብቻ መመለስ ይኖርብሃል።

ለእያንዳንዱ ጥያቄ፡ $33\frac{1}{3}$ ነጥብ; $3 \times 33\frac{1}{3} = 100$ ነጥብ

ለ. ለመጠቀም የተፈቀደ የመርጃ መሣሪያ፡

(1) የሒሳብ መሥሪያ (ካልኪሊተር)።

(2) ከመጠይቁ ጋር የተያያዙ ተጨማሪ የፊዚክስ ቀመሮችና መረጃዎች።

(3) የውጭ ቋንቋ - ዕብራይስጥ / ዕብራይስጥ - የውጭ ቋንቋ መዝገበ ቃላት እንደ ተማሪው ምርጫ።

ተ. ልዩ መመሪያዎች፡

(1) የተጠየከውን ብዛት ያህል ጥያቄዎች ላይ መልስ ሰጥ። ለተጨማሪ ጥያቄዎች የሚሰጡ መልሶች አይተረጉም። (መልሶች በመፈተኛ ይጠቀሱ ላይ በሚገኙበት ቅደም-ተከተል መሠረት ይተረጋግጡ።)

(2) ሥሌት የሚያስፈልጋቸውን ጥያቄዎች በምትፈታበት ጊዜ የምትጠቀምባቸውን ቀመሮች ጻፍ። በቀመሮች ሉክ ላይ የሌሉት ምልክት በምትጠቀምበት ጊዜ የምልክቱን ትርጉም በግልጽ (በቃላት) ጻፍ። የሒሳብ ሥራውን ከመሥራትህ በፊት ተስማሚ የሆኑትን ዋጋዎች ቀመሩ ውስጥ አስገባ። የምትገኘውን ውጤት በተገቢው ደረጃ አስቀምጥ። ቀመሮችን አለመጻፍ ወይም ቁጥሮችን አለማስገባት ወይም ደረጃቸውን አለመጻፍ ከውጤትህ ነጥብ ሊያስቀንስብህ ይችላል።

(3) በጥያቄው ውስጥ የተሰጡህን መረጃዎች በመጠቀም መጠንን እንድትገልጽ በምትጠየቅበት ጊዜ በጥያቄው የተሰጠህን መረጃ በሙሉ ወይም በከፊል ያካተተ የሒሳብ አባባል (יחידות) መዝገብ። እስፊላጊ በሚሆኑባቸው ጊዜያት እንደ የነጻ ውድቀት ችሎታ/"አክሰለሬሽን" 'g' ወይም የብርሃን ፍጥነት 'c' የመሳሰሉ መሠረታዊ የሆኑ ቋሚዎችን መጠቀም ትችላለህ።

(4) በሰሌት ሥራ ላይ የነጻ መውደቅ ችሎታ 10 m/s^2 እንደሆነ አድርገህ መውሰድ ትችላለህ።

(5) መልሶችህን በሙሉ በእስክረብቶ ጻፍ። በእርሳስ መጻፍ ወይም በቲፔክስ ማጥፋት የዕርማት ስህተት ቢኖር የድጋሚ ዕርማት የመጠየቅ መብትህን ያስከልክልብሃል። ግራፍቶችን ለመሳል ብቻ በእርሳስ መጠቀም ይቻላል።

እንደ ረቂቅ (הוראות) መጻፍ የምትፈልገውን በሙሉ (ርዕሶችን፣ የሒሳብ ስሌቶችንና የመሳሰሉትን) በተለዩ ገጾች በፈተናው ደብተር ላይ ብቻ ጻፍ። በእያንዳንዱ የረቂቅ ገጽ ላይ "ረቂቅ" ብለው ከላይ ጻፍ። ማንኛውንም ንድፍ በሌላ ወረቀት ላይ ስትጽፍ ከተገኘህ ፈተናህ ሊሠረዝ ይችላል!

በዚህ መጠይቅ ውስጥ ያሉ መመሪያዎች በወንድ ጾታ የቀረቡ

ቢሆንም ለወንድም ለሴትም ተፈታኞች ያገለግላሉ።

መልካም ዕድል!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון

זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

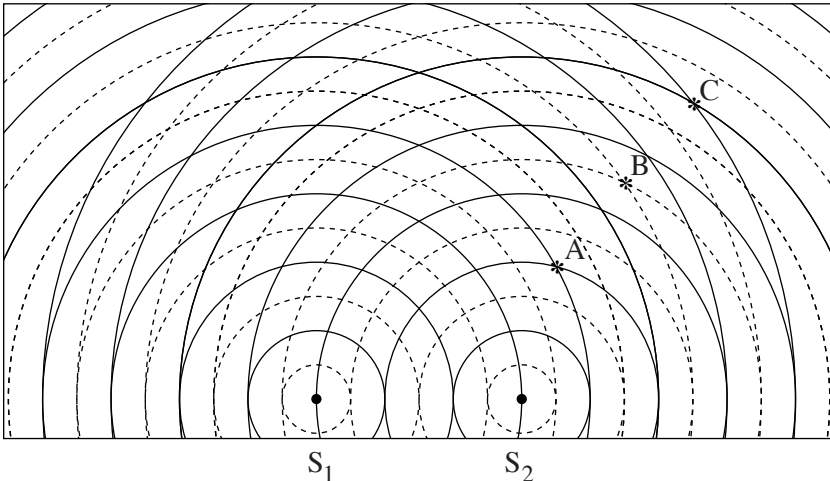
ב ה צ ל ח ה !

ጥያቄዎች

ከ1-5 ካሉት ጥያቄዎች መካከል ሦስቱን መልስ።

(ለእያንዳንዱ ጥያቄ $33\frac{1}{3}$ ነጥብ፤ እያንዳንዱ ንዑስ-ጥያቄ ያለው ነጥብ በንዑሱ ጥያቄ መጨረሻ ላይ ተቀምጧል)።

- በፊት ህ ባለው ሥዕል 1 ላይ የሞገድ ገንዳ (ድንጋጌ ህዝብ) ውስጥ በ $f = 10\text{Hz}$ ድግግሞሽ የሚወዛወሩ 2 ትንንሽ ኳሶች S_1 እና S_2 አሉ። ሁለቱ ኳሶች ለሞገዱ ወጥ ግስጋሴ (ሃይዞሳሳ) ምንጭ ናቸው። በወጥ መስመር የተመለከቱት ክቦች በእውነተኛው ቅጽበት ላይ ሞገዱ እጅግ ከፍተኛ (ማክሊመም) ቦታ ላይ መድረስ ያሳያሉ። በተቀራረጠ መስመር የተመለከቱት ክቦች በዚያኑ ጊዜ ሞገዱ እጅግ ዝቅተኛ (ሚኒመም) ቦታ ላይ መድረስን ያሳያሉ። በኳሶች S_1 እና S_2 መካከል ያለው ርቀት 6 cm ነው።

ሥዕል 1

- በሥዕል 1 መሠረት በገንዳው የሚፈጠሩትን ሞገዶች የሞገድ ርዝመት λ አግኝ።
ስሌትህን ዘርዝር። (5 ነጥብ)
 - በገንዳው ውስጥ ያሉትን ሞገዶች ፍጥነት v ን አስላ። (4 ነጥብ)
 - በሥዕል 1 ላይ በ A, B, C የተመለከቱትን ነጥቦች እያንዳንዳቸውን በተመለከተ ከ(1)-(2) ያሉትን ንዑሳን ጥያቄዎች መልስ።
 - በሞገድ ርዝመት λ አማካኝነት የ $AS_1 - AS_2$, $BS_1 - BS_2$, $CS_1 - CS_2$ የርቀት ልዩነቶች ግለጽ።
 - ባገኘህቸው የርቀት ልዩነቶች መሠረት ከነጥቦቹ በእያንዳንዳቸው የኢንተርፈራንስ (ተጋጠሙ) ዓይነት (ገንቢ / አፍራሽ / ሌላ) መሆኑን ወስን።
ውሳኔህን አብራራ።
- (12 ነጥብ)

ገ. በሥዕሉ ላይ ያልተመለከተው ነጥብ D፣ ከሁለተኛው ድርድር (ጋራ ገጽ) ከፍተኛ መስመር ላይ ይገኛል።

የተሰጠው ነጥብ D ከምንጭ/መነሻ S_2 ያለው ርቀት 8.2 cm ነው።

ነጥብ D ከምንጭ/መነሻ S_1 ያለውን ርቀት አስላ።

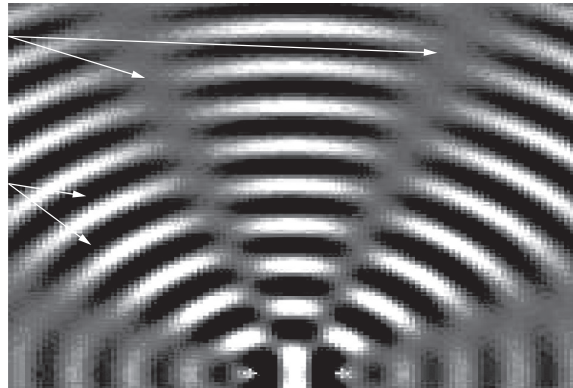
ልብ በል፡ ሁለት መልሶች ማግኘት ይቻላል። ሁለቱንም አግኝ። (6 ነጥብ)

በፊት ህባለው ሥዕል 2 ላይ ሌላ የሞገድ ገንዳ (ጋራ ገጽ) ፎቶግራፍ ቀርቧል።

የተሰጠው ከሁለቱ ምንጮች የኢንፍራንዱ ድግግሞሽ $f = 10\text{Hz}$ ነው።

ግራጫ መስመሮች

ጥቋቁር ዞኖች

ሥዕል 2

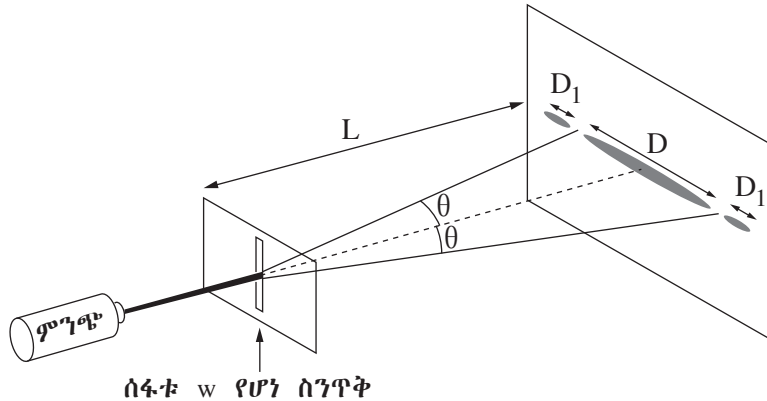
ገንዳውን ፎቶግራፍ ካነሱ ከ0.55 ሴንቲሜትር በኋላ በተጨማሪ ፎቶግራፍ አነሱት። ሁለተኛው ፎቶግራፍ ለዕይታ አልቀረበም።

ከ. (1) በሁለተኛው ፎቶግራፍ ላይ ያለው የግርጫዎቹ መስመሮች ቦታ በመጀመሪያው ፎቶግራፍ ላይ ከነበራቸው ቦታ የተለየ መሆኑን ወስን። ውሳኔህን አስረዳ።

(2) በሁለተኛው ፎቶግራፍ ላይ ያለው የጥቋቁር ዞኖች ቦታ በመጀመሪያው ፎቶግራፍ ላይ ከነበራቸው ቦታ የተለየ መሆኑን ወስን። ውሳኔህን አስረዳ።

($\frac{1}{3}$ ነጥብ)

2. የብርሃን ዲፍራክሽን ክስተት በብርሃን የዌቭ ሞዴል ብቻ ነው ሊብራራ የሚችለው። ቀጭን ሞኖክሮማቲክ የብርሃን አመልማሎ ሬክታንግል ስንጥቅ ውስጥ በሚያልፍበት ጊዜ (ሥዕሉን ተመልከት) በማሳያው ላይ ዓይነተኛ የዲፍራክሽን ፓተርን/ንድፍ ይገኛል። ልብ በል፡ በፊትህ ያለው ዲያግራም በትክክለኛው ስኬል አልተነደፈም ($L \gg D$)።

- ጸ. በማሳያው ላይ በሚታየው ዋና የብርሃኑ ምልክት ስፋት D ላይ ተጽዕኖ የሚያደርጉትን ሦስት ፓራሜትሮች ጥቀስ። (6 ነጥብ)

የዲፍራክሽንን ክስተት ለመመርመር ተማሪዎች በፊደላት ላቦራቶሪ ተከታታይ ሙከራዎችን አደረጉ።

የተሰጠ፡ በስንጥቁ እና በማሳያው መካከል ያለው ርቀት $L = 1.7\text{m}$ ነው።

በፊትህ ባለው ሠንጠረዥ የልኬቶች ውጤቶች ቀርበዋል።

w (mm)	0.04	0.08	0.10	0.15
D (mm)	54	26	24	14
$\frac{1}{w}$ ($\frac{1}{\text{mm}}$)	25	12.5	10	6.7

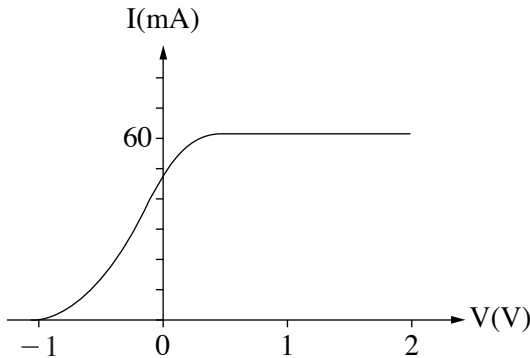
- ፩. የ $\frac{1}{w}$ ን ግራፍ ከ D አኳያ በደብተርህ ላይ ንድፍ። (11 ነጥብ)
- ፪. ማዕዘን θ ($\sin \theta \approx \tan \theta$) ትንሽ ነው ብለህ አስብ። በግራፉ ተጠቀምና ከብርሃኑ ምንጭ የወጣውን የሞገድ ርዝመት λ ን አስላ። (7 ነጥብ)
- ፫. ከመጀመሪያው ረድፍ የሆነውን የብርሃኑን ምልክት ("ኬቴም") ስፋት/"ሮሐብ" D_1 ን አስላ፡ የስንጥቁ ስፋት $w = 0.04\text{mm}$ ሲሆን። (5 ነጥብ)
- ፬. ሞኖክሮማቲክ ብርሃኑ በነጭ የብርሃን ምንጭ የሚቀየር ከሆነ፡ በማዕከላዊው የብርሃን ምልክት ላይ የሚካሄዱትን ሁለት ለውጦች ጥቀስ። መልስህን አስረዳ። ($\frac{1}{3}$ ነጥብ)

3. የፊደል ተማሪዎች በሦስት ሙከራዎች A, B እና C የፎቶ ኤሌክትሪክ ኢፌክትን መረመሩ። በሁሉም ሙከራዎች በዛው ፎቶ ኤሌክትሪክ ሴል ተጠቀመ።

በሙከራ A ደግግሞሹ $f = 7 \cdot 10^{14} \text{ Hz}$ እና ፖወሩ $P = 1 \text{ W}$ በሆነ ጨረር በሚለቅ ምንጭ ተጠቀመ።

ጸ. በአንድ ደቂቃ ውስጥ ከምንጩ የወጡትን ፎቶኖች ብዛት አስላ። (7 ነጥብ)

በሙከራ A የተመረመረው የፎቶ ኤሌክትሪክ ሴል ባሕሪ በፊት ባለው ግራፍ 1 ላይ ቀርቧል።

ግራፍ 1

በግራፉ ተጠቀምና ከሀ - ገ ያሉትን ንዑሳን ጥያቄዎች መልስ።

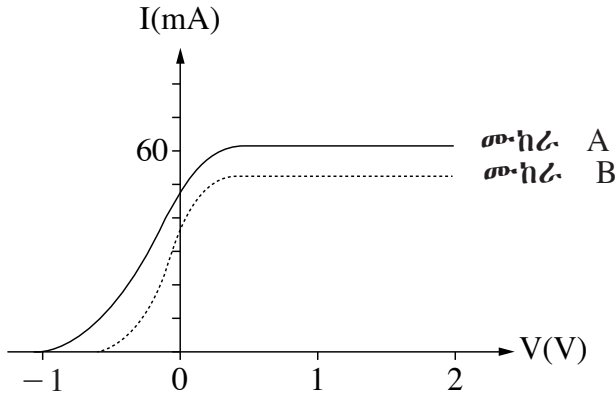
ጁ. ለአንድ ደቂቃ ያህል ከካቶዱ ውስጥ ኤሌክትሮኖች እንዲያመልጡ ያደረጉትን የፎቶኖች ብዛት አስላ። (7 ነጥብ)

ጸ. ያመለጡትን ኤሌክትሮኖች እጅግ ከፍተኛ/ማክሲመም ኬኔቲክ ኢነርጂ አግኝ። መልስህን አስረዳ። (6 ነጥብ)

ገ. ከዚህ ካቶድ ውስጥ ኤሌክትሮኖች እንዲያመልጡ የሚያደርገውን ጨረር እጅግ ከፍተኛ/ማክሲመም የሞገድ ርዝመት አስላ። (8 ነጥብ)

(ልብ በል፡ ንዑስ ጥያቄ ገ በሚቀጥለው ገጽ ላይ ይቀጥላል።)

- ገ. ከሦስቱ መስራቾች ሁለቱ በግራፍ 2 ላይ ቀርበዋል፡ በጥያቄው መግቢያ ላይ የተገለጸው መስራቻ A እና መስራቻ B።

ግራፍ 2

- (1) ተማሪዎቹ በመስራቻ B የተጠቀሙበት ጨረር የሚተፋ ምንጭ ከመስራቻ A በሚያንስ / በሚበልጥ ወይም እኩል በሆነ ድግግሞሽ መጠቀማቸውን ወስኑ።
ውሳኔህን አስረዳ።

በመስራቻ C ተማሪዎቹ በመስራቻ B የተጠቀሙበትን ያንኑ የጨረር ምንጭ ወደፊት ኤሌክትሪክ ሴሉ አቀረቡትና በዚህ ሁኔታ ካቶዱ ላይ ያረፈው የብርሃን ጥንካሬ ከፍ አለ።

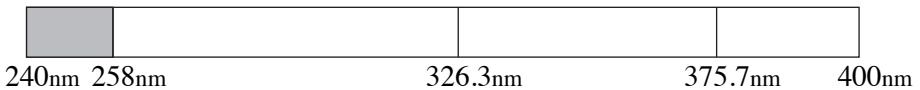
- (2) በመስራቻ C የተለካው የማቆሚያ ሾልቴጅ በመስራቻ B ከተለካው የማቆሚያ ሾልቴጅ የተለየ መሆኑን ወስኑ። ውሳኔህን አስረዳ።

(5¹/₃ ነጥብ)

4. የፊዚክስ ተማሪዎች የተወሰነ ዓይነት ንጥረ-ነገርን አተሞች የኢነርጂ ደረጃዎች ለመመርመር ፈለጉ። ለዚህም ብለው ከንጥረ-ነገሩ ላይ ናሙና ወስደው ወደበርሜል ውስጥ አስገቡና ሁለት ሙከራዎችን አንዱን ከሌላው በኋላ አካሄዱ። ሁሉም አተሞች በቤዝ ደረጃ እንደሚገኙ አስብ።

በመጀመሪያው ሙከራ፡ በ $240\text{nm} \leq \lambda \leq 400\text{nm}$ ክልል የሚገኝ አልትራ-ቫዮሌት (UV) የኤሌክትሮማግኔት ጨረር በበርሜሉ በኩል አሳለፉ። ተማሪዎቹ ጨረሩ በበርሜሉ በኩል ካለፈ በኋላ በስፔክትሮሜትር አማካኝነት መረመሩት።

በተገኘው ስፔክትረም የሚከተሉት ክልታዎች፡ በ $240\text{nm} \leq \lambda \leq 258\text{nm}$ ክልል የሚገኙት የሞገድ ርዝመቶች በሙሉ እና ሁለቱ የሞገድ ርዝመቶች፡ 326.3nm እና 375.7nm (ሥዕሉን ተመልከት)።

- ጸ. (1) የተመረመረው የስፔክትረም ዓይነት ምንድን ነው (መዋጥ ወይም መትፋት/መልቀቅ)? መልስህን አስረዳ።

- (2) በ $240\text{nm} \leq \lambda \leq 258\text{nm}$ ክልል የሚገኘው ተከታታይ የአልትራ-ቫዮሌት ክፍል ለምን በተገኘው ስፔክትረም እንዳልታየ አብራራ።

(8 ነጥብ)

- ሀ. (1) የናሙናውን አተም የአየርይዜሽን ኢነርጂ አስላ።

- (2) የዚህን አተም ከተነቃቁት ደረጃዎች (ጠገንጠገንጠገንጠገን) የሁለቱን ኢነርጂ አስላ።

(7 ነጥብ)

በሁለተኛው ሙከራ፡ ከበርሜሉ ውጪ በ 3.1V ቶሎታቸው የተጨመሩ ኤሌክትሮኖች አመልማሎ በበርሜሉ ላይ አሳረፉ። ከበርሜሉ ውስጥ በወጣው አመልማሎ በ 0.1eV ፣ 1eV እና 3.1eV ኢነርጂ ያሉ ኤሌክትሮኖች ተገኙ።

- ለ. በሁለተኛው ሙከራ የተገኙትን ሁለት የተነቃቁ ደረጃዎች ኢነርጂ አስላ። (6 ነጥብ)

- ፲. በሁለቱ ሙከራዎች ውጤቶች መሠረት የተመረመረውን አተም የኢነርጂ ደረጃዎች ዳያግራም እና ያገኘሃቸው አምስት የኢነርጂ ደረጃዎች ያሉበትን ንደፍ/ሣል።

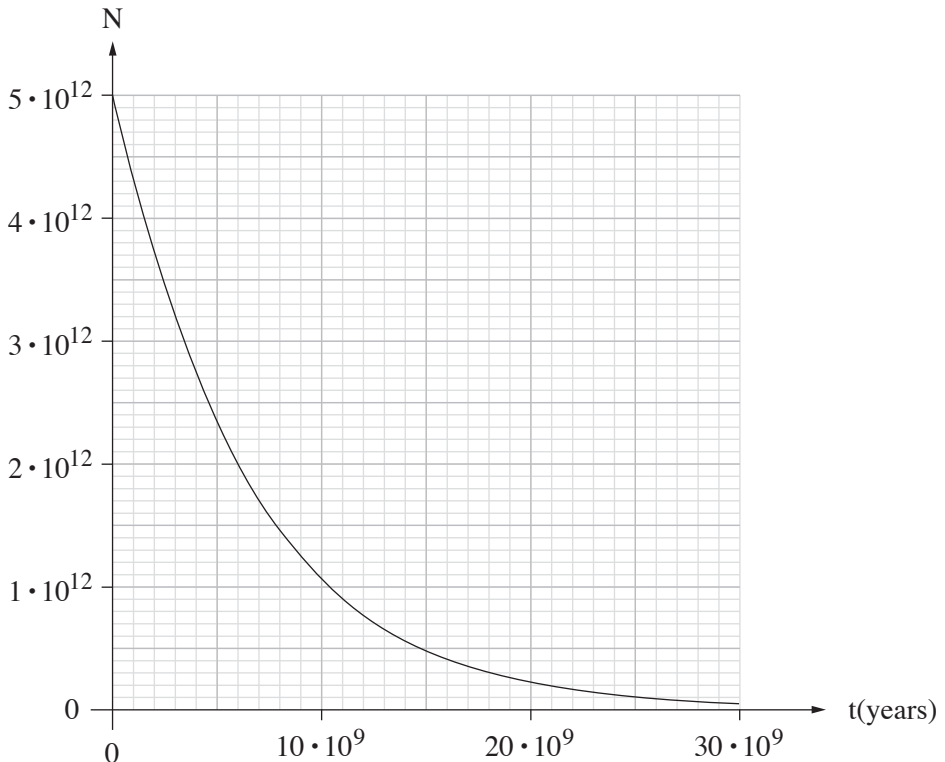
(9 ነጥብ)

በአንጻሩ ተማሪዎቹ በስፔክትሮሜትር አማካኝነት በሁለተኛው ሙከራ ከበርሜሉ የተተፋውን የኤሌክትሮማግኔቶች ጨረር መረመሩ። በእይታ ክልል ($400\text{nm} \leq \lambda \leq 700\text{nm}$) ያሉ ሁለት የሞገድ ርዝመቶች እንደተገኙ ገለጡ።

- ሸ. በሙከራው የተገኙትን ሁለት የሞገድ ርዝመቶች አስላ። ($3\frac{1}{3}$ ነጥብ)

የሂደቱ ኢኮ-ዌሽን፡ ${}_{92}^{238}\text{U} \longrightarrow {}_{82}^{206}\text{Pb} + \text{X} \cdot {}_2^4\alpha + \text{Y} \cdot {}_{-1}^0\beta^-$ ነው።

በፊትህ ባለው ግራፍ ላይ የዩራኒየም ^{238}U ኒዩክሊስ ቁጥር (N) ከጊዜ (t) አኳያ በራዲዮአክቲቭ መፈረካከስ ሂደት ቀርቧል።

- (ልብ በል፡ ንዑስ ጥያቄው በሚቀጥለው ገጽ ላይ ይቀጥላል።)

የዩራኒየም ^{238}U ረዥም "ግማሽ የሕይወት ዘመን" የምድርን ዕድሜ ለመወሰን ያስችላል።

እ. የምድርን ዕድሜ ለመወሰን ለምን ረዥም "ግማሽ የሕይወት ዘመን" ያለው ንጥረ-ነገር መጠቀም እንደሚያስፈልግ አብራራ።

($5\frac{1}{3}$ ነጥብ)

መሬት ስትፈጠር በተፈጠረ ድንጋይ ናሙና ውስጥ ($t = 0$)፣ $5 \cdot 10^{12}$ የዩራኒየም ^{238}U አተሞች ነበሩ። በዛሬው ጊዜ በዛው ናሙና ውስጥ የዩራኒየም ^{238}U (N_{U}) አተሞች እንደዚሁም ሊድ (አርሳስ) (N_{Pb}) አተሞች ይገኛሉ።

የተሰጠ፡ $N_{\text{Pb}} = 2.53 \cdot 10^{12}$

በናሙናው ያሉት ሁሉም የሊድ አተሞች የ ^{238}U መፈረካከስ ውጤቶች ናቸው ብለህ አስብ እንዲሁም የራዲዮአክቲቭ ክትትል ማዕከላዊ ምርቶች ግማሽ የሕይወት ዘመን ከዩራኒየም ግማሽ የሕይወት ዘመን ሲጓዝር ከቁጥር የማይገባ ነው ብለህ አስብ።

ገ. በጥያቄው መረጃዎች ተጠቀምና የመሬትን እድሜ አስላ። (10 ነጥብ)

መልካም ዕድል!

መብቱ የአስራሌል መንግሥት ነው።

መገልበጥም ሆነ ማባዛት እንዲሁም ማሳተም በት/ሚኒስቴር ፈቃድ ብቻ ነው።

!הצלה

כוח היוצרים שמונה למדינת ישראל

אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך